

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної

Кафедра дошкільної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: ТРВЗ-інструментарій, як засіб розвитку креативності дітей
старшого дошкільного віку

Студентки 2 курсу МВД групи
Освітньої програми: Дошкільна освіта.
Логопедія
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Возняк Юлії Сергіївни

Науковий керівник: Барановська Ірина Георгіївна
кандидат педагогічних наук, доцент

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Вінниця – 2022

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДСДВ – діти старшого дошкільного віку
ЗДО – заклад дошкільної освіти
РТО – розвиток творчих особливостей
РТУ – розвиток творчої уяви
ТРВЗ – Технологія розв’язання винахідницьких завдань
ТРТО – теорія розвитку творчої особистості

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
1.1. Психолого-педагогічні засади креативності дітей дошкільного віку	9
1.2. Розвиток креативних здібностей дітей як педагогічна проблема	15
1.3. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження	23
1.4. Характеристика ТРВЗ-технології як засобу розвитку креативних здібностей дітей старшого дошкільного віку	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ	
2.1. Рівні розвитку креативних здібностей дітей дошкільного віку	36
2.2. Педагогічні умови розвитку креативних здібностей старших дошкільників	43
2.3. Методика розвитку креативних здібностей дітей дошкільного віку засобами ТРВЗ-інструментарію	47
2.4. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	64
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до системи освіти підростаючого покоління і в тому числі – дошкільної освіти. Однією з першорядних завдань є «створення сприятливих умов розвитку дітей відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей і схильностей, розвитку здібностей та творчого потенціалу кожної дитини як суб'єкта відносин із самим собою, іншими дітьми, дорослими та світом».

Практика показала, що з допомогою традиційних форм роботи не можна повною мірою вирішити це завдання. Розум дітей не обмежений «глибоким способом життя» та традиційними уявленнями про те, як усе має бути. Це дозволяє їм винаходити, бути безпосередніми та непередбачуваними, помічати те, на що ми дорослі давно не звертаємо уваги. Необхідне впровадження нових форм, методів та технологій.

На наш погляд, однією з ефективних педагогічних технологій для розвитку творчості у дітей є теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ). Вона виникла в 50-х роках ХХІ століття, автор – Г. С. Альтшулер. Теорія вирішення винахідницьких завдань була призначена насамперед у допомогу інженерам-винахідникам. Сьогодні, уникаючи механічного перенесення прийомів із технічного ТРВЗ, педагоги авторських шкіл починають ефективно використовувати його для розвитку багатьох нетехнічних систем. Прикладом є особливий розділ ТРВЗ - розвиток творчої уяви (РТУ) або творчих особливостей (РТО), де на нетехнічних завданнях відпрацьовується вміння застосовувати елементи ТРВЗ. Цілком виправдано поворот авторів ТРВЗ від «залізки» до особистості, зв'язок з творчою педагогікою, природний вихід на малюків-мудреців, творчість для яких - саме життя. Поступово ТРВЗ почали застосовувати у новій галузі знань - ТРТО (*теорії розвитку творчої особистості*).

Метою роботи – є дослідження ефективності використання ТРВЗ-технології в розвитку креативних здібностей дітей дошкільного віку.

Об'єктом дослідження є ТРВЗ-технології в освітньому процесі ЗДО.

Предметом дослідження є розвиток креативних здібностей дошкільників засобами ТРВЗ-технологій.

Завданнями роботи є:

- розглянути психолого-педагогічні засади креативності дітей старшого дошкільного віку;
- простежити розвиток креативних здібностей дітей як педагогічна проблема;
- зазначити дефінітивний аналіз базових понять дослідження;
- навести характеристику ТРВЗ-технології як засобу розвитку креативних здібностей дітей старшого дошкільного віку;
- дослідити рівні розвитку креативних здібностей дітей дошкільного віку;
- обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчих здібностей старших дошкільників;
- сформулювати методiku розвитку креативних здібностей дітей дошкільного віку засобами ТРВЗ-інструментарію;
- здійснити аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Методи, які використовуються у роботі: *теоретичні* – загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, класифікація психолого-педагогічних джерел, архівних документів, матеріалів періодичних видань); *емпіричні* – спостереження.

Експериментальна база дослідження - Вінницька область, комунальний заклад дошкільної освіти «Журавлик» Якушинецької сільської ради. В експерименті взяли участь діти, вищевказаного закладу, всього 20 осіб.

Апробація та впровадження результатів дослідження

- Юлія Возняк. ТРВЗ – технології – ефективний засіб розвитку креативності дітей дошкільного віку: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н.О. Пахальчук; О.П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені

Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 11. С.78-82.

- Юлія Возняк. Методичні аспекти розвитку креативності дітей дошкільного віку: XXXVII Міжнародна науково-практична конференція «Modern ways of solving the latest problems in science», 20-23 вересня 2022 р., Варна, Болгарія

Структура. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреевцев Н. О. Використання методів ТРВЗ у роботі з дошкільниками – шлях до творчості. Таврійський вісник освіти, 2013. № 3(43). С. 26–32.
2. Андрієвська В. В. Креативність [Текст] Енциклопедія освіти. Київ:Юрінком Інтер, 2008. С. 432.
3. Антонішина В. Л. Структурний аналіз креативності дітей старшого дошкільного віку. Наукові праці. Вип. 161. Т. 173. С. 76–79.
4. Барановська І.Г., Мозгальова Н.Г. Медіаграмотність – життєво необхідна компетентність майбутніх учителів XXI століття. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVIII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2020. С.28-30.
5. Барановська І.Г. Мистецькі інтегративні технології в поліхудожній освіті. Інформаційні технології в освіті. 2019. №2(39). С. 40-50.
6. Барановська І.Г., Мозгальова Н.Г. Медіаграмотність – життєво необхідна компетентність майбутніх учителів XXI століття. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVIII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2020. С.28-30
7. Безносок О. Структура і розвиток здібностей. Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. 2011. XL. Ч. 3. С. 126-134.
8. Березова Л.В. Аналіз психологічних підходів до проблеми творчого мислення. Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти. 2015. №2. С.3–7.
9. Бех, І.Д. Концептуальна модель Я-центрованості у вихованні та духовному розвитку особистості. Педагогіка і психологія, 3(88), 20155–16.
10. Беленька, Г. В. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. Дошкільне виховання 2019. №2. С. 3-7.
11. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 200 с.
12. Білан О. Розповідання за ілюстраціями. Старший дошкільний вік. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
13. Богат В. ТРВЗ: основні положення. Дошкільне виховання № 7, 2005, 18 с.

14. Бондар О. Креативність. Бібліотечка вихователя дитячого садка № 11, 2010, 47.
15. Бурова А. Організація ігрової діяльності в дошкільному навчальному закладі/ Дошкільне виховання №10, 2007, С. 8 – 13.
16. Вишківська В.Б., Шикиринська О.В. Основні ознаки інноваційного напрямку розвитку освіти // Proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2020. с. 167-171.
17. Гринько В. Розвиток художніх здібностей дітей дошкільного віку в процесі образотворчої діяльності: інтегрований підхід. Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. 2011. Вип. XL. С. 100-103.
18. Демченко О.П. Організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх вихователів обдарованих дітей на практичних заняттях з педагогічних дисциплін. Інноваційна педагогіка. 2019. Випуск 14. Т. 1. С.42-48.
19. Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в проблемному полі педагогіки вищої школи. Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/38 (2018). С.116-130.\
20. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; наук. ред. : Г. В. Беленька, М. А. Машовець. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
21. Диференціація при здійсненні креативного розвитку дошкільників: досвід, проблеми, перспективи. Матеріали обласної наук.-практ. Інтернет-конф. Черкаси : ЧОПОПП, 2010. 228 с.
22. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2015. 304 с
23. Долина О. і Низковська О. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі/ Дошкільне виховання №10, 2010, С.7– 15.
24. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. Київ: Юрінком Інтер,

2008. 1040 с.

25. Житнік Т.С. Розвиток художньо-творчої активності старших дошкільників засобами живопису : автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «дошкільна педагогіка». Київ, 2016. С. 7.

26. Зарицька В. Г., Бухлова Н. В. Концептуальні моделі навчання обдарованих учнів та розвитку їх творчого потенціалу URL: https://docs.google.com/document/edit?id=13fddZDj3dONC9d1ctbKmB_VaEQFvMZmal7SXmn9-olk&hl=en.

27. Зарицька В.Г. Концептуальні положення технології розвитку творчої особистості. URL:https://docs.google.com/document/edit?id=13fddZDj3dONC9d1ctbKmB_VaEQFvMZmal7SXmn9-olk&hl=en

28. Зарицька В.Г., Бухлова Н.В. Концептуальні моделі навчання обдарованих учнів та розвитку їх творчого потенціалу. URL: https://docs.google.com/document/edit?id=13fddZDj3dONC9d1ctbKmB_VaEQFvMImdl7SXmn9-olk&hl=en – Назва з екрана.

29. Козяр М.М. Науково-педагогічний словник [текст]. Львів: Вид. «СПОЛОМ», 2011. С. 75.

30. Коломієць А., Демченко О., Жовнич О., Колеснік К. Значення групової діяльності під час дитячого експериментування. Наука і техніка сьогодні. 2022. №11. С.138-149. doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-138-149. URL: <https://vadnd.org.ua/app/uploads/2022/09/11.pdf>

31. Котелянець Н. Творче конструювання розвиває інтелект/ Дошкільне виховання № 8, 2005. С. 12 – 14.

32. Крамаренко С. Креативна інноваційна особистість – мета нової гуманістичної освіти. Нива знань № 3, 2010. С. 35 – 37.

33. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя з урахуванням процесів Євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. Вип. 54. С. 100–106.

34. Лазаренко Н. І. Особистість учителя в умовах полікультурної взаємодії народів європейського простору. Університет-Школа: співпраця в

умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : «Твори», 2019. С. 8-27.

35. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі”. Виховуємо креативність. О.Л.Кононко, З.П.Плохій, А.М.Гончаренко [та ін.]. Київ: Світич, 2009. 208 с.

36. Михайлова Л.М., Шульга Л.М. Технологія розвитку творчих здібностей дошкільного віку. Молодий вчений. 2017. № 10(50). С. 15.

37. Нурєєва О. і Шейнфельд З. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Харків: Основа, 2008. 254с

38. Обдарована дитина у просторі виховних інновацій: матеріали науковопрактичного онлайн-вебінару. (16 грудня 2020 р.). Івано-Франківськ: ПНУ, 2021. 78 с.

39. Овчаренко О. Розвиток креативності у дошкільників арт-терапевтичними засобами. Вісник Інституту розвитку дитини. 2014. С. 6.

40. Орлова Г.В. До проблеми формування креативності у дітей старшого дошкільного віку. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 рік / [За ред. О.В. Сухомлинської, І.Д. Беха, Г.П. Пустовіта, О.В. Мельника ; літ. ред. І.П. Білоцерківець]. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. Вип. 4. С. 112.

41. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

42. Пазиненко С.М. Розвиток творчих здібностей. Харків: Основа, 2007. 104с.

43. Паласевич І. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобом сюжетних картин / Молодь і ринок, 2019. №3 (170), С. 60–65.

44. Пасічніченко А.В. Психолого-педагогічна підтримка обдарованих дошкільників. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. матер. Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф. (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10–11 листопада 2015 р.) / за ред. Г.С. Тарасенко. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. С. 292–295.

45. Перкинс Д.Н. Творча обдарованість як психологічне поняття. Суспільні науки за рубежом. Сер. Науковедение. 1988. № 4. С. 88-92.
46. Плохій З. Креативність – базова якість особистості. Вихователь-методист дошкільного закладу №8,2008. С. 23.
47. Плохій З. Формування екологічно мотивованої діяльності дошкільнят. Дошкільне виховання № 7, 2005. С. 19 – 21.
48. Позняк Т.М. Розвиток креативних здібностей особистості. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. 2013. С. 7.
49. Присяжнюк Ж.В. Методи і прийоми розвитку креативності дітей дошкільного віку. Таврійський вісник освіти. 2013. № 3(43). С. 101.
50. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Масименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.
51. Психологічна енциклопедія. автор-упоряд. О. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
52. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості: монографія / авт. кол., наук. керівник В.О. Моляко. Київ : Педагогічна думка, 2008. 208 с.
53. Рубан Н. Теорія розв'язання винахідницьких завдань – наука навчання творчості. Бібліотечка вихователя дитячого садка № 3, 2007. С. 17 – 19.
54. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посіб. [для вчителів і методистів поч. навч.]. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ: А.М. Богданова, 2009. 226 с.
55. Саркісова Н. Маленькі таємниці великих відкриттів. Дошкільне виховання №4, 2006. С. 20 – 22.
56. Синько О. В. Використання методики ТРВЗ в ігровій діяльності дошкільнят. Таврійський вісник освіти, 2013. № 2(42). С. 102–107.
57. Синякова В.Б. Механізми творчого мислення. URL: http://kyivobl.man.gov.ua/zakhody/Poradi_psihologa/MEhANIZMI_TVORCHOGO_MISLENNJA/

58. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня [Текст]; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.

59. Сисоєва С.О. Теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості. Відкритий урок. 2005. № 21, 22. С. 13–19.

60. Словник навчально-педагогічних понять і термінів: методичний посібник /Укл. ЛП Вовк, ГД Панченко, ОС Падалка, та ін. К.: Вид-во НПУ імені МП Драгоманова. 2001. 83 с.

61. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. ТОВ «ЛПС» ЛТД : Запоріжжя, 2020. 244 с.

62. Стернберг Р., Григоренко Е. Питання психології. 1998. Т. 19. № 2. С. 152.

63. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Рад. шк., 1976–1977. Т. 2. 670 с.

64. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1977. 341 с.

65. Таран О. Використання елементів ТРВЗ у роботі з дошкільниками. Шлях до творчості. Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ. Київ: Шкільний світ, 2010. С. 112–126

66. Творче мислення: поняття, стадії та програма розвитку. URL: http://allref.com.ua/uk/skachaty/Tvorche_mislennya:_ponyattya_stadiyi_ta_programa_rozvitku

67. Теоретичні засади дослідження конструкторської творчості / За заг. ред . І.В.Воронюк. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. 100 с.

68. Теорія і технологія розвитку дитячої художньої творчості дошкільника: науково-методичний посібник / укладач Н.Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2015. С. 188.

69. Торшина К. А. Питання психології. 1988. № 4. С. 123-132.

70. Туріщева Л.В. Увага! Особливі діти. Харків: Основа, 2010. 128 с.

71. Чепур О. Розвиток творчих здібностей у ДНЗ. Психолог дошкільця.

2013. № 12. С. 10-12.

72. Чепур О. Творча лінія розвитку в різних видах дитячої діяльності. Вкладка. Психолог дошкілля. 2016. № 2. С. 2-38.

73. Чопель В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку нетрадиційними техніками малювання: методичний посібник. Чернівці, 2015. С. 2.

74. Шульга Л. Барви натхнення. Дошкільне виховання №12, 2008, 20–21.

75. Шульга Л.М. Педагогічні підходи до організації занять з малювання в ДНЗ: традиції та інновації. Вісник Глухівського націон.-пед. ун-ту ім. О. Довженка. Випуск. 2(34), 2017. С. 243-247.

76. Шикиринська О. Технологія Web-quest у формуванні професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. с.330-333.

77. Шикиринська О.В. Котошук Ю.В., Манько Н.В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку як педагогічна проблема. Наука, освіта, технології і суспільство: актуальні проблеми теорії та практики: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 19 жовтня 2022 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2022. с. 19-21.

78. Creativity. [Електронний ресурс]. URL:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Creativity>

79. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting // Society. Integration. Education. Proceedings of the International

Scientific Conference, May 28 th - 29th. Rezekne, 2021. Vol. II. P. 729-743.

80. Demchenko, O., Bondar, Y., Shykyrynska, O., Komarivska, N., Lyubchak, L., Stakhova, I., & Dabizha, L. (2022). Development of youth's creative abilities schoolchildren by BYOD technology. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference May 27th-28th, (I volume), 341-350.

81. Nataliia Bakhmat, Olena Kolosova, Olena Demchenko, Irina Ivashchenko, Viktoria Strelchuk Application of international scientometric databases in the process of training competitive research and teaching staff: opportunities of Web of Science (WOS), Scopus, Google Scholar. Journal of Theoretical and Applied Information Technology 15th July 2022. Vol.100. No 13. P. 4914-4924.

82. Shykyrynska O., Kanarova O., Medun L. Features of soft skills development children of senior preschool age in play activity: theoretical and methodological aspect. Science and education for sustainable development: Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022. p. 708-719. <https://cutt.ly/k1LSFrz>